

KÜLÖNFÉLÉK.

Előfizetési felhívás a Keresztény Magvető tárgymutatójára és tartalomjegyzékére.

Lapunk előfizetőinek, az érdeklődőknek, a közkönyvtárak vezetőinek szives tudomására hozzuk, hogy, amint már jeleztük, a Keresztény Magvető tárgymutatója és tartalomjegyzéke szeptember elsejére megjelenik és szétküldését is megkezdjük.

Régen érzett és elpanaszolt hiányt igyekeztünk pótolni, mikor folyóiratunknak tárgymutatóját és tartalomjegyzékét kiadtuk. A Keresztény Magvető most a 48-ik évfolyamát írja, mindez ideig azonban tartalmáról tájékoztató nem volt, pedig az egyes évfolyamokban felhalmozott anyag értékénél fogva megérdemli, hogy ismerjék és számon tartsák. Különösen fontos az egyháztörténetíróknak, de becses adatokat szolgáltathat napvilágra hozott és feldolgozott anyagával a művelődés- és irodalomtörténetíróknak is. Elméleti cikkek és dolgozatok szintén elég nagy számmal vannak, a legkorábbi évfolyamokban pedig gyakorlati irányú egyházi dolgozatokat is közöltek, imákat, ágdákat és beszédeket.

A munka két részre oszlik, a *tárgymutatóra* és *tartalomjegyzékre*. A tárgymutató összeállításában a gyakorlati szempont volt az irányadó. Nyolc részt találunk benne: 1. Imák, 2. Költemények, 3. Ágendák, beszédek, 4. Hittan, bölcselet, 5. Nevelés, oktatás, 6. Történet, irodalom, 7. Irodalmi értesítő, 8. Különfélék. — A tartalomjegyzék szerzők szerint mutatja az anyagot s így tájékoztat a lap munkatársaira és azoknak működésére vonatkozólag és az anyag felkeresésében is segítségünkre lehet, ha ismerjük íróinknak munkakörét.

A munka kilenc és fél nyomtatott ívre terjed a Magvető jelenlegi alakjában és papírára nyomva, úgy hogy az előző kötetek közé helyezhető; ára 4 korona s az összeg előzetes beküldése esetén díjmentesen küldjük. A tisztelendő esperes és lelkész urakat kérjük, méltóztassanak figyelemmel lenni, hogy egyházközségeik könyvtárából ne hiányozzék ez a nálunk egyetlen ilyen irányú munka, melyre a kutatóknak, a bűvárlóknak lépten-nyomon szüksége lehet.

Kolozsvár, 1913. augusztus 30.

A szerkesztő kiadók.

A jezsuiták Németországban. A jezsuitákra vonatkozó törvényjavaslat nagy nyugtalanságot idézett elő Németország prot. köreibben. *Von Zedlitz* így szól e kérdéstről: Kevés kivétellel az összes protestánsoknál, bármely irányhoz tartoznak is, mélyen meggyökerezett az a meggyőződés, hogy a jezsuita-rend harci intézmény a protestantizmus ellen és hogy ők a rendben a protestantizmusnak halálos ellenségét látják. Ez nem valami jogosulatlan képzelődés. Ez a meggyőződés a jezsuita-rend történelmén és tevékenységén alapszik, amelyből szükségképen következtetni kell, hogy a protestantizmussal való elvi ellenségeskedése a rend lényegéhez tartozik. Ezért a jezsuita törvény eltörlése okozta izgalom a németországi protestantizmus köreibben úgy hatott, mint egy hadüzenet és a jezsuiták beengedését harci fenyegetésnek érezték és fogták fel. Ez természetesen harcias hangulatot teremt a prot. táborban az egész vonalon. Ezért azt kívánjuk, hogy a mostani állapot fennmaradjon a felekezeti béke fenntartásának érdekében.

A birodalmi gyűlésben a törvényjavaslatot febr. 19-én tárgyalták először. *Spahn* képviselő előadásában kifejtette, hogy a jezsuita törvény a vatikáni concilium után következett „mesterségesen szított és nem igaz hangulatból“ keletkezett. Harci törvény a kath. egyház ellen. A vallási béke érdeke követeli, hogy ez is eltűnjék, miként kulturharcot felidéző más törvények is eltűntek. Azokban a túlnyomólag prot. országokban, melyekben a jezsuiták a vatikanum óta ténykedhettek, a vallási békét sohasem zavarták meg. A politika terén nem működnek, mert rendszabályaik megtiltják ezt nekik. S amennyiben egy tag mégis működött, az mindig a rendfőnöknek nehezen megnyert beleegyezésével történt. Némely esetekben jogosak is voltak az aggodalmak. De egyes hibákból, tévedésekből jogot formálni arra, hogy az egész rendet fizikai erővel lehetetlenné tegyék azzal, hogy kitiltják az országból, erre nincs joga sem a népnek, sem a törvényhozónak. „Kérdezem a komolyan gondolkozó nem kath. keresztényeket, mi érdekük van abban, ha a katolikusok hiányos lelki gondozása folytán a katolikusok nagyszáma hitétől elszakad“. A vezető államférfinak napjainkban minden érdeke az, hogy a keresztények vallásos fejlődése elébe mesterségesen ne állítson akadályokat azzal, hogy a rendet kitiltja. A jezsuitákat a katolikusok tevékenységükért visszakívánják. Hogy a lelki gondozásban mennyiben van rájuk szükség, abban a püspökök döntenek. Az utolsó tárgyalás óta 250 határozat jutott kezeihez, melyben a törvény megszüntetését követelik. Ebből láthatni a kath. népesség érdeklődését. A szociáldemokraták a törvény eltörlése mellett szóltak, nem a jezsuitákért, hanem azért, mert ők minden kivételes törvénynek ellenségei. A nemzeti liberálisok és a konzervatívok a centumpárt javaslata ellen foglaltak állást. A néppárti *Müller* így szól: „Barátaim egy része a fennálló törvény 1. §-a ellen van, mert ez a törvény kivételt teremt. De barátaim nagyobb része a centrum javaslata ellen szavaz, mert a vallási béke megzavarásától fél. Pártom többsége a jezsuita rendet a máshitűekkel való harc egy szervének tekinti. A törvény megszüntetése tehát az ellentéteknek nem gyöngítését, hanem élesítését jelentené. A törvény esetleges eltörlése után az egyes államok illetékessége a jezsuiták viszonyainak szabályozására fenn fog maradni.

A lengyelek a javaslat mellett, a birodalmi párt ellene beszélt. A javas-

lat a harmadik olvasásban vita nélkül ment keresztül. A kormány tagjai közül senki sem volt jelen a tárgyaláson. A javaslatot tehát a centrum, a szociáldemokraták, a lengyelek, elsassiak, a dán *Hansen*, a haladó *Payer*, dr. *Braband* és *Kerschensteiner* szavazatai vitték keresztül.

A jezsuita törvény eltörlése ellen mozgalom indult meg. Febr. 19-től márc. végéig 500 tiltakozó határozat keletkezett. Az „Ev. Szövetség“ eisenachi közgyűlésében következő határozatot hozta: „Az ev. szövetségnek Eisenachban tavaszi közgyűlésre összejöött elnöksége a német prot. érdekek megóvása céljából kifejezi határozott várakozását hogy a szövetségi tanács a birodalmi gyűlés határozatához a jezsuita törvény eltörlését illetőleg hozzájárulását meg fogja tagadni. Az előjáróság a centrumtól és lengyelektől indított, a szociáldemokratáktól támogatott, de a többi pártoktól nem támogatott követelésében a lényegében változatlan jezsuita rend teljes mozgási szabadságának hadizenetet lát a prot. nép ellen, amely a felekezeti békét és nemzeti jóllétet komolyan veszélyezteti.

A jezsuiták különben, úgy látszik, akadálytalanul működnek. Mühlheimben a törvény ellenére missiót tartottak. Bajorországban nyilvános előadásokat tartanak, tömegesen telepednek le.

Alkohol és halandóság Franciaországban. A halandósági arány Franciaországban (17·98%) magasabb, mint Németországban, (17·17) Svájcban, (16·09) Belgiumban, (15·77) Angolországban (14·45) és Hollandiában (15·07). Pedig éghajlata kedvező, a lakosság vagyoniilag jólétnek örvend. Mirman, a francia közegészségügyi és népjóléti intézet igazgatója azt mondja erre nézve: „a legminuciózusabb megegyezés található azon département-ok között, amelyekben a legtöbb halnak el tuberkulózis folytán és azok között, amelyekben a legtöbb alkoholt fogyasztanak“. Hogy milyen káros hatása van az alkoholizmusnak az egészségre, azt bizonyítja a párisi Szent Antal kórház igazgatójának *Jacquet Lucien*-nek a köztársasági elnök előtt tett nyilatkozata: „Megkérdeztem összes betegeinket 1912. máj. 1-től kezdve az általuk elfogyasztott szeszes ital mennyiségére s élő vagy meghalt gyermekeik számára nézve s úgy találtam, hogy 111 beteg, aki mérsékelt alkoholfogyasztó volt, 66 gyermeket veszített; 80 erős alkoholfogyasztó beteg 73 gyermeket; 117 beteg, akik nagyon erős alkoholisták voltak, elveszített 220 gyermeket. E rettenetesen lesújtó számokból és tényekből nyilvánvaló, hogy az alkoholizmus egyik oka Franciaország fokozatos néptelenedésének, de viszont az is nyilvánvaló, hogy a szeszárúsító helyek szaporítása az alkoholizmust is emeli.“ A születése száma Franciaországban alig múlja felül a halálozások számát. Lakossága 39 millió s Olaszország 10 év múlva utoléri és elhagyja Franciaországot, amely így utolsó lesz a hat nagyhatalom közül. S Franciaország ezen elmaradása egy emberöltő alatt következett be. 1865 körül elhagyta Németország, 1880 körül Ausztria és Magyarország s most Olaszország a sor.

Az egyház és az állam szétválasztása Franciaországban. A szétválasztás tulajdonképpen ez évben vált befejezett tényre. Kath. részről rámutatnak, hogy sok kath. örült a szétválasztásnak, de az öröm nem volt tartós, mert Róma az egyházat minden szabadságától megfosztotta, 14 püspöki széket a saját embereivel töltött be s a gyülekezés jogát elvette tőlük. Nagy az anyagi kár is, mert a pápa az „associations culturelles“ szervezését, melyekre az állam az egyházi javakat akarta átruházni, megtiltotta s így az egyház 400 millió frank vagyontól esett el. A paphiány is aggasztó mértékűt ölt. 1909-ben a 26 papnevelő intézetbe 2077 klerikus lépett be, 1910-ben már csak 1011.

De az egyház erejét nem bénította meg, mellyel most a modernistákat igyekszik az indexkongregáció, censura, jezsuita sajtó s a besúgások minden eszközével ártalmatlanná tenni. Az antimodernista esküt letették ugyan, de nem tartják magukra nézve kötelezőnek; de egynehányat már megrendszabályoztak. Az állam és az egyház között örökös a surlódás és kellemetlenkedés. Az állam tiltja a katonáknak, hogy felekezeti ifj. egyesületeket látogassanak, a kórházakból az apácákat kiteszi, a tankönyvekből a vallásos vonatkozású dolgokat kihagyatja, mert védekezésre van kényszerítve a klerikálizmus által. A harc legelkeseredettebben az oktatás terén foly. Azért az iskolákból kiszorított hitan tanítására kurzusokat rendeznek. A világi (áll.) iskolákból elcsalogatják a gyermekeket a magán (kath.) iskolákba, melyeknek száma növekszik. Ezért a köztársasági körök az összes iskolák államosítását követelik, egyelőre pedig az állami felügyeletet.

Tömeges kilépés az egyházból Berlinben. A berlini egyházi élet sajnálatos jelensége az *egyházból való tömeges kilépés*. A „Komitee Konfessionslos“ az alsóbb néprétegekben nagy eredménnyel dolgozott. Több nyilvános gyűlést tartottak. Az agitátorok a vendéglőkben asztalról asztalra járva osztogatták a kilépési nyilatkozatokat. Az első gyűlésen 800, a másodikon 300, a harmadikon 150 kilépés történt. De a számok egyúttal e mozgalom megcsappanását is mutatják. Azonban a múlt évben Berlinben 10000 kilépésnél több történt. S a mozgalom kiterjed Nagy-Berlinre is, pl. a szomszédos Köpenickben több száz hívő kilépett. Jatho előadásai kétségtelenül nagy hatással voltak erre a mozgalomra. Ha Jatho Berlinben, Charlottenburgban vagy Schönebergben beszélt, a legnagyobb termek sem voltak elég nagyok arra, hogy hallgatóságát befogadják. És hallgatói túlnyomó többsége lelkesen hódolt elveinek. Azonban ellenmondásokban sem volt hiány.

Új dogma. Újabb jelentések szerint augusztus 15-e van kiszemelve arra, hogy X. Pius pápa szűz Máriának, a mennyország királynőjének testben való mennybemenetelét dogmaként kihirdesse. IX. Pius 1854-ben pronunziálta a Mária szeplőtelen fogantatásáról szóló hittételt. Miután azóta a pápa „csalhatatlan“ lett, zsinat nélkül is kihirdetheti ezt az új hittételt s azután tartozik minden katolikus elhinni, hogy Mária testestül-lelkestül égbe szállt. Egy hiánya ennek a dogmának még van. Mária testben való mennybemenetelének az előfeltétele az, hogy Mária a sirból feltámadott vagy egyáltalán meg sem halt legyen. Míg a két lehetőségnek valamelyike szintén dogmává nem tétetik, addig a dogmaláncolatból egy fontos szem hiányozni fog.

A reformáció 400-adik évfordulója. A reformáció 400 éves évfordulóját a magyar ág. ev. egyház 1917-ben nagy ünnepségekkel fogja megülni és elhatározta, hogy a jubileumnak maradandó emlékeket fog állítani. Az egyház valószínűleg a következő 4 terv megvalósítása mellett fog állást foglalni: 1. Luiher-szobrot állítanak közadakozásból a Deák-téren. 2. Megíratják, megfelelő pályadíj kitűzésével, a magyarországi protestántizmus oknyomozó, részletes történetét. 3. Minden egyház létesít 1917-ben helyi egyházfentartási alapot adakozás útján és ezt évről-évre növeli. 4. Az egyetemes egyház alkalmas helyen, pl. Budapest külső területén, olyan intézményt állít fel, mely az ev. lelerc-, árva vagy egyébként nyomorgó gyermekeket megmentené, tanítaná.